

Poznámka k výskytu antraxu u lidí v České republice

Čestmír Beneš

Od roku 1953 je v našich epidemiologických informacích doloženo 151 lidských onemocnění antraxem. Data byla v letech 1953 až 1967 soustřeďována z celého Československa a v letech následujících z České republiky. V období 1953-1957 bylo hlášeno 82 případů, v dalších pěti letech 47 a v období 1963-1967 13 onemocnění. Po roce 1967, tedy již jen na území České republiky, bylo zjištěno 9 případů.

Komentáře z padesátých a šedesátých let let nebyly, pokud se zoonóz týká, nijak systematické. Onemocnění se vyskytovalo v tehdejších krajích Nitra, Prešov, Bánská Bystrica, Jihlava, Olomouc, Ostrava, na jižní Moravě i ve východních Čechách. Řadu případů již nelze lokalizovat. Nejvyšší zaznamenaná nemocnost byla v roce 1957 - 34 případů, z nichž 23 vzniklo v Nových Zámcích. Pro diagnózu byla rozhodující pracovní anamnéza.

Z roku 1958 se dochoval krátký popis onemocnění dospělé ženy z kraje Pardubice, která byla zaměstnaná při zpracování dovozových štetin a žíní. Pacientka zemřela a antrax byl diagnostikován až podle pitevního nálezu. V témže roce onemocněla mikrobiologická laborantka, která rovněž onemocnění podlehla.

V roce 1961 bylo popsáno onemocnění zaměstnance zoologické zahrady v Plzni. Nakazil se při manipulaci s masem uhynulé krávy. Maso bylo dodáno ke krmení zvířat v ZOO.

V únoru roku 1964 onemocněl muž zaměstnaný ve skladu kůží a dubnu další muž, který stahoval kůži uhynulého býka. V hlášení z května je popsáno onemocnění zaměstnance JZD. V družstvu se antrax hovězího dobytka vyskytoval již od roku 1963. Dále onemocněl pracovník karanténního skladu kůží v Otrokovicích a veterinární technik z Prahy. Všechna zaznamenaná onemocnění byla sporadická.

V roce 1965 onemocněla žena z okresu Blansko, která stahovala kůži z uhynulé ondatry a v roce následujícím onemocněl zaměstnanec přádelny v okresu Liberec po manipulaci s dovezenou kozí srstí. Zootechnik statku v okresu Bruntál se infikoval při porážce nemocného býka a další muž se nakazil při zpracování dovozových kůží.

V roce 1967 onemocněl zaměstnanec pivovaru v okresu Jihlava a ošetřovatel prasat z okresu Náchod. Z roku 1970 je znám onemocnění zemědělské pracovnice z Východočeského kraje.

Počátkem roku 1971 onemocněli v obci Horní Mýto v okresu Bruntál dva zaměstnanci státního statku, kočí a kovář. Kočí se poranil při porážce nemocné krávy a kovář při ošetřování krav v porodně statku. V obou případech byla diagnostikována kožní forma antraxu. U poraženého dobytka se nepodařilo antrax prokázat přímo, ale v ZOO v Olomouci uhynulo na antrax několik zvířat, krměných masem z nucené porážky uvezeného statku. Dojička z jiného statku či družstva v okresu Brun-

tál se infikovala po poranění prstů ruky (škrábnutí krmnými datlemi). Z okresu Uherské Hradiště bylo hlášeno onemocnění muže, který lovil ondatry ve slepých ramenech řeky Moravy u Starého Města. Pustula maligna byla v uvedených případech i na více prstech či na obou rukou.

V roce 1972 onemocněl zaměstnanec Rukavičkářských závodů v Mimoní. Zranil se drátem na předloktí při rozbalování kozích kůží, dovezených z Afganistánu. Papula přecházející v pustulu se objevila až šestý den po poranění. Do závodu byly dováženy kůže z celého světa. Jejich kontrolní vyšetření byla negativní, až po vzniku onemocnění se podařilo etiologické agens v kůžích prokázat a celá zásilka z Afganistánu byla likvidována. Podle pamětníků probíhaly podobné likvidační akce v kožedělných závodech častěji a někdy za dramatických okolností.

V roce 1974 bylo ze stejného závodu hlášeno onemocnění, které skončilo úmrtím. U muže nar. v roce 1911 došlo nejprve k zarudnutí kůže na krku, objevil se chrapot, erytém se šířil z krku na hrudník a došlo k edému obličeje. Po popsaném třídním vývoji příznaků navštívil nemocný lékaře, který zahájil ambulantní antibiotickou terapii, další den odeslal nemocného k hospitalizaci na infekční oddělení nemocnice v Ústí nad Labem, kde druhý den pacient zemřel.

V roce 1978 onemocněla v Hradci Králové 23 letá žena, účetní, kožní formou antraxu s lokalizací na krku, přesněji krční horečnatou lymfadenitidou s pomalým vývojem. Nemocná neměla v anamnéze obvyklou expozici, diagnóza však byla potvrzena kultivačně i biologickým pokusem. K přenosu nákazy došlo z kožených upomínkových předmětů, které otec nemocné přivezl ze Somálska v roce 1977 (pracoval v Somálsku jako veterinární technik). Onemocnění proběhlo lehce. Tato kazuistika je publikovaná a často citovaná. Vysoce virulentní kmeny *Bacillus anthracis* identifikovala NRL pro antrax ze stěrů z kožených sedaček. Kožní léze na krku tedy patrně nebyla primární.

Další a podle záznamů NRC AED dosud poslední lidské onemocnění antraxem na našem území, bylo hlášeno v roce 1985 z okresu Příbram. 52 letý muž, který pracoval jako příjemce surovin Rukavičkářských závodů n.p. Dobříš, navštěvoval v rámci své profese kafilerie a koželužny v Čechách i na Moravě, přejímal a hodnotil surové kůže, teletiny a vepřovice tuzemského původu. Kožní forma lokalizovaná na dorsu pravé ruky. Zdroj nebylo možné identifikovat.

Z epidemiologických komentářů vypsál

MUDr. Čestmír Beneš

NRC pro analýzu epidemiologických dat
SZÚ - CEM

